

Не ўсё вымяраецца грашыма

Уладзімір БАЦКАЛЕВІЧ

Даходы і расходы

Канец адпачынку давялося дабываць у вёсцы Рабавічы Слаўгарадскага раёна. Пачатак студзеня, цямнее рана. Чым заняцца доўгімі нуднымі вечарамі? Усе кнігі гаспадара хаты даўно прачытаны. Глядзець “Маргошу”, “Марусю”, “Еўфрасінню”, “Інтэрны”, “Універ” і іншую лухту абрыдла. Накінуў на плечы кашушок і пашыбаваў у мясцовую бібліятэку. Думаў: папрашу некалькі нумароў часопіса “Полымя”, у якіх друкуецца раман Уладзіміра Гніламёдава “Валошкі на мяжы”, і чытаннем буду бавіць зімовы вечар. Своечасова прачытаная кніга — вялікая ўдача. Бывае яна здольна змяніць тваё жыццё так, як не зменіць яго лепшы сябра.

Бібліятэкар Фларыда Зайкоўская якраз рыхтавала для аддзела культуры райвыканкама справаздачу аб выніках леташняга года. Расказала, што ў кніжным фондзе каля шасці тысяч экзэмпляраў. У вёсцы 135 жыхароў, 131 з іх “ахоплены кнігай”. Гэта добры паказчык. Пенсіянерам, а іх больш як 50, літаратуру носіць сама. У асноўным дэтэктывы, парады па дамаводстве, кулінарыі, развядзенні хатняй жывёлы і птушкі.

— Людзі цяпер неахвотна чытаюць сур’ёзную літаратуру, — кажа гаспадыня, адклаўшы ўбок справаздачу, — вось любоўныя раманы нейкім попытам яшчэ карыстаюцца. Тэлевізар забірае нашых чытачоў. І... крама. Купіў пляшку “чарніла” — і душа спывае.

У невяліччай зале — паліца “Беларуская літаратура”, непадалёку шчыльнымі радамі стаяць часопісы “Полымя”,

цыі, афармляюць рэфераты для школьнікаў і студэнтаў-завочнікаў, выдаюць літаратуру з камерцыйнага фонду і г.д. А як выканаць план паслуг такім невялікім бібліятэкам, як Рабавіцкая? Павышэннем іх якасці? Лёгка сказаць!

Кніга — тавар?

Цяпер літаратурны працэс падпарадкоўваецца знакамітай формуле К. Маркса: “тавар — грошы — тавар”. Перш чым кніга з’явіцца ў краме ці бібліятэцы, пісьменнік вымушаны наведваць мноства арганізацый, вымаліць даведкі аб тым, што яны выкупяць яго будучую кнігу. Даведкі здаюцца ў выдавецтва, там складаюць каштарыс, іншыя фінансавыя дакументы. І толькі затым рукапіс запускаюць у вытворчасць. Але і на гэтым яго галаўны боль не канчаецца. Тыраж трэба рэалізаваць. Зноў тэлефанаванні, хаджэнні па пакутах. Бывае, што працэс выхаду зацягваецца на некалькі гадоў. Таму, каб твор хутчэй знайшоў свайго чытача, аўтар імкнецца папярэдне апублікаваць яго ў перыядычных выданнях. Але атрымліваецца, што, каб пазнаёміцца з імі, трэба плаціць. Так дыкуюць законы рыначнай эканомікі.

На мой погляд, гэтыя законы адвучваюць людзей чытаць, а значыць і думаць. Згадзіцеся, кніга — такая ж з’ява жыцця, як чалавек, яна таксама факт

лёў набылі бібліяўтобус. Дакладнай інфармацыяй, якая вас цікавіць, дэталёва валодае начальнік аддзела культуры, былая загадчыца бібліятэчнай сістэмы, але яна ў адпачынку за межамі раёна. Пагаварыце з намеснікам старшыні райвыканкама Брылёвай.

— Што ж гэта вы ўсе зацікавіліся платнымі паслугамі? — здзівілася Ніна Паўлаўна пасля знаёмства. — Іх памер вызначаўся зыходзячы з прагнозу сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны. Гэта закон, і яго патрэбна выконваць. Даходы ад паслуг ідуць на развіццё клубаў і бібліятэк: набыццё тэхнікі, музычных інструментаў, сцэнічных касцюмаў, кніг. Хто не выконваў — пазбаўляўся прэміі. Неабходна вучыцца зарабляць грошы... У дзяржаўнай праграме на 2011—2015 гады такога раздзела няма. Але ж, я думаю, гэта не значыць, што платныя паслугі можна звярочваць. Яны будуць у рэгіянальных праграмах. Іх аб’ём варта нарошчваць. Аднак я згодна з вамі: трэба дакладна вымяраць, дзе і што мы павінны прадаваць бясплатна, а дзе зарабляць.

На пытанні, хто такім вымярэннем павінен займацца, ці можна адмяніць падаткі на даходы і, наогул, ці льга зняць плату з наведвальнікаў бібліятэк, мая суразмоўца адказала, што гэта не яе кампетэнцыя.

“Вядома, што мэта кожнай мадэрнізацыі — зніжэнне дзяржаўных расходаў, эканомія і беражлівасць бюджэтных сродкаў.

Але пры ажыццяўленні гэтых працэсаў усё ж нельга забываць пра такія высокія катэгорыі, як духоўнасць, мараль, сумленне, інтэлект...

тармажэння”. І далей: “На 2011 год урад даводзіць заданне не плануе. Станем укараняць новы нарматыў — забеспячэнне сацыяльнага стандарту”.

Сацыяльныя стандарты на розныя віды паслуг былі ўведзены восем гадоў таму. Цяпер яны закрануць культуру. Вядома, што мэта кожнай мадэрнізацыі — зніжэнне дзяржаўных расходаў, эканомія і беражлівасць бюджэтных сродкаў. Але пры ажыццяўленні гэтых працэсаў усё ж нельга забываць пра такія высокія катэгорыі, як духоўнасць, мараль, сумленне, інтэлект... “Без развітай духоўнай культуры няма дзяржавы”, — падкрэсліў А. Лукашэнка на Чацвёртым Усебеларускім народным сходзе.

Дык ці ўкараняецца сацыяльны стандарт? Якія першыя вынікі? Можна, знізілі планы платных паслуг? Звязаўся з дырэктарам ляхавіцкай цэнтральнай бібліятэчнай сістэмы Ірынай Лагун.

— Пакуль дакладна нічога не ведаю, хоць на дварэ ўжо другая палова студзеня, — растлумачыла Ірына Іванаўна. — 3 Брэста ніякіх дакументаў не паступала. У нашым райфінадзеле казалі, што план павялічваецца на 14 працэнтаў да ўзроўню мінулага года. Ці гэта разлікі сацыяльнага стандарту, ці звычайнае планаванне ад дасягнутага — невядома. Карацей кажучы, трэба закасваць рукавы.

Каго падманваем?

На маю думку, і сёлета становішча наўрад ці зменіцца. Неадэкватны рост заданняў на платных паслугах будзе працягвацца. Для пацвярджэння свайго прагнозу прывяду некалькі фактаў. Па выніках 2009 года рэальны заробак не вырас — гэта афіцыйная статыстыка,

Нёман", "Маладосць", "Алеся", "Вожык", "Вясёлка". Ужо гэты факт — сведчанне таго, што немалыя фінансавыя сродкі на прапаганду літаратурных перыядычных выданняў вылучаюцца. Прашу Фларыду Аляксандраўну аформіць мяне часовым чытачом бібліятэкі і выдаць на пару дзён два нумары "Полымя".

— Калі ласка, — ахвотна згаджаецца яна, — але, прабачце, ці ёсць у вас з сабою грошы? За суткі адзін экзэмпляр каштуе 210 рублёў. Зразумейце, лічбы нам даводзяць "зверху"... Летась я павінна была аказаць паслуг на 325 тысяч рублёў. План на дзве тысячы перавыканала.

— А калі б "заваліла"?

— За невыкананне пазбаўляюць прагрэсіўкі на 20 працэнтаў.

— А як можна выканаць план, будучы ў чарговым адпачынку?

— Як, як... Няўжо не здагадваецца? — бачна, мае пытанні суразмоўцы надакучылі. — Свае грошы закладваю. І так усе робяць.

Па дарозе дахаты ў думках аналізаваў прызнанні Фларыды Зайкоўскай. Так, развіццём платных паслуг сельскія ўстановы культуры займаюцца даўно. У бібліятэках аграгарадкоў ёсць камп'ютары, і спецыялісты за грошы набіраюць тэксты, раздрукоўваюць іх, шукаюць патрэбную інфармацыю ў электронных базах, робяць дыскетныя копіі, каляровыя ілюстра-

жывы, які гаворыць. І называць яе "таварам", мякка кажучы, не зусім правільна. Народ без кнігі падобны на чалавека з завязанымі вачыма: ён не бачыць свету. Іван Мележ напамінаў: "Кнігі, як людзі: адны толькі дакрануцца да цябе, знікаюць назаўсёды, другія, сустрэўшыся выпадкова, уваходзяць у тваё жыццё і застаюцца ў ім".

З гэтымі невясёлымі думкамі назаўтра я паехаў у Слаўгарад (былы Прапойск), верш якому некалі прысвяціў Канстанцін Сіманаў. Памятаеце, "...И город Пропойск Протрезвенском на радость всех жен назовем". Гэтая зямля дала айчыннай літаратуры Міхася Стральцова, Кастуся Кірэенку, Віктара Ракава, Алеся Масарэнку, Паўла Вераб'ёва, іншых пражанцаў і паэтаў.

Зайшоў да Алены Аляксеевай — начальніка фінансавага аддзела райвыканкама, завялі размову пра платныя паслугі ў ачагах культуры.

— Мы не даводзім ім планы, гэтым займаюцца іншыя структуры, — растлумачыла Алена Васільеўна, — але сам працэс вітаем. Бюджэт раёна на 80 працэнтаў датацыйны. Таму рады кожнаму рублю, атрыманаму ад пазабюджэтай дзейнасці. Мы ведаем праблемы, імкнёмся па меры магчымасці вырашаць. Штогод папаўняем бібліятэчныя фонды, на гэта траціцца няма грошай. За 60 мільёнаў руб-

Штучныя працэнты

Паспрабаваў знайсці адказы на гэтыя і іншыя пытанні ў Мінску. Патэлефанаваў у абласную бібліятэку імя Пушкіна, папрасіўся на кароткую аўдыенцыю. Там доўга раіліся і сказалі перазваніць у канцы студзеня, маўляў, дужа заняты, прымаем справаздачы з раёнаў. Пазваніў і ў Нацыянальную бібліятэку. Там выдалі парадку больш катэгарычную:

— Чытайце газету "Культура". На яе старонках міністр дае адказы на ўсе пытанні. Што тычыцца бібліятэк, то можам адзначыць, што "подвижники есть". Усё!

Паслухаўся парады, уважліва прачытаў усе матэрыялы "гарачай лініі", у якой удзельнічаў Павел Латушка, які, дарэчы, шмат робіць для развіцця айчыннай культуры, яе мадэрнізацыі. Нельга не захапляцца яго змястоўнымі выступленнямі на добрай матчынай мове. Магчыма, неўзабаве па-беларуску пачнуць камунікаваць і ўсе яго падначаленыя.

Дык вось, у лістападзе Павел Паўлавіч сказаў наступнае: "Рашэнне аб платных паслугах — выключна ў кампетэнцыі Прэзідэнта краіны і ўрада. Мы адстойваем пазіцыю аб неэфектыўнасці давадзення платных паслуг насельніцтву. Гэта фактычна прыводзіць не да стымулявання заробтку грошай, а хутчэй да працэсу

насельніцтва ў краіне зменшылася на 50 тыс. чалавек, а платныя паслугі павялічыліся аж на 24 працэнты. Інфармацыі за мінулы год пакуль няма.

Намеснік старшыні пастаяннай Камісіі палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу па правах чалавека, нацыянальных адносінах і сродках масавай інфармацыі Анатоль Глаз аднойчы агучваў гэту праблему ў Авальнай зале — падчас адказаў урада:

— Работнікі культуры ў вёсцы аддаюць на гэта частку свайго заробку, — браць жа ім няма з каго! Калі ўзяць у рукі пералік платных паслуг на месцах, можна знайсці такія "цуды" — чаго толькі не прыдумляюць людзі, каб выканаць тыя заданні. Самыя папулярныя кнігі пачалі за грошы даваць! Нават пасля вайны такога не было. Нашто нам такая бібліятэка сёння? Ну я разумею — плаціць грошы, калі хочаш за камп'ютарам папрацаваць, Інтэрнэтам скарыстацца, але за кнігі... Гэта абсурд!

Лепш не скажаш.

...Зноў успомніў Рабавіцкую сельскую бібліятэку. Насупраць яе — крама. Куды паварочваюць вяскоўцы? Здаецца нямажэ.

P.S. Тэма, узятая ў гэтым артыкуле, не новая, але, як нам падаецца, надзвычай надзённая. Запрашаем чытачоў, асабліва работнікаў устаноў культуры, прыняць удзел у яе абмеркаванні.